

Az Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterve

– Szövegértés-szövegalkotás kompetencia –

Általános iskola, 1-6. évfolyam

Tanórán kívüli fejlesztés

Összeállította: Gönczöl Enikő

Báb- és drámajáték

Ez a kerettanterv a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, a 2004 és 2007 között megszületett **„Függöny mögött varázsláda”** című programcsomaghoz kapcsolódik.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1. Általános sajátosságok

A program abból az alapelvből indul ki, hogy az iskolai bevezető szakaszban folyó fejlesztés legmegfelelőbb közege a **játék**, s ez a tevékenység – csökkenő időtartamban és módosult szerepkörben ugyan –, de végig helyet kaphat az iskolai nevelés kezdő és alapozó szakaszában is.

A program keretében megvalósuló, pedagógiaileg megtervezett játék **komplex** jellegű. Az önmagában is sokoldalú bábjáték mellett magába foglalja a drámajáték, a képzőművészet és a zene eszköztárának széles skáláját is – miközben a tevékenységrendszer egésze hatékonyan hozzájárulhat az iskola anyanyelvi és szociális kompetenciaterületen kitűzött céljainak megvalósulásához. De segítheti az iskolai közösségek megerősödését, fejlesztheti a kreativitást, az önbizalmat és az önkifejezést, és szerepet vállalhat különféle helyi szokások, illetve értékek megőrzésében is.

Ebből következik, hogy bár a „Függöny mögött varázsláda” című programcsomag egyféle kompetenciaterület (a szövegértési és szövegalkotási kompetencia) egyfajta formában (tanórán kívüli tevékenység keretében) való fejlesztésére jött létre, az elkészült eszközök és foglalkozástervek ennél **szélesebb körben**, más képességfejlesztési hangsúlyokat középpontba helyezve, más szervezeti keretek között is eredményesen felhasználhatók.

A program erősen épít azokra a nevelési értékekre, amelyek az Óvodai alapprogramban megfogalmazódnak, és szervesen illeszkedik a Nemzeti Alaptanterv célkitűzéseire. Tartalmában és szellemiségében pedig megfelel a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében 2004 és 2007 között létrejött kompetenciaalapú programcsomagokkal szembeni fejlesztési elvárásoknak.

2. Illeszkedések

a) Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül a program középpontjában az Anyanyelvi kommunikáció fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzá tud járulni az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Szociális és állampolgári kompetencia
- Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A Nemzeti Alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a program részt tud vállalni a következő tartalmi területeken folyó fejlesztésben:

- Énkép, önismeret
- Hon- és népismeret
- Alternív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

A program moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** ismeretbővítési és képességfejlesztési célkitűzéseikhez, építenek ezek tartalmaira, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezek gyarapítását:

- Magyar nyelv és irodalom
- Ember és társadalom
- Földünk – környezetünk
- Művészetek
- Életvitel és gyakorlati ismeretek

A program szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket nem egyes élepszakaszokhoz vagy nevelési részterületekhez rendelve, hanem **közös feladatként** határoz meg a Nemzeti Alaptanterv.

- Szerepet kaphat *a nem szakrendszerű oktatás keretében* folyó képességfejlesztésben az 5-6. évfolyamon – különösen abban az esetben, ha a gyerekek a megelőző években is használták a program eszköztárát.
- *A személyiség- és közösségfejlesztés feladatai* közül jól használható erkölcsi ismeretek közvetítésére, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítésére, az előítéletek felismertetésére, tudatosítására és enyhítésére, valamint a testi és lelki egészség megőrzésének elősegítésére.
- Szerepet játszhat *a nyitott iskola* megteremtésében, hisz tevékenységrendszerében természetes módon jelenik meg a szülővel való együttműködés mind a játékok előkészítése, mind a közösen létrehozott produktumok bemutatása során.

A NAT szellemiségével összhangban, a program magáénak vallja az egységes alapokra épülő **differenciálás** alapelvét. Moduljait a **tevékenységközpontúság** jellemzi, azok természetes módon kínálnak teret a személyes tapasztalatokon nyugvó, aktív tanuláshoz. Rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják fel ugyanazon célokhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Építenek a tanulók **iskolán kívüli forrásból származó tudására**, érzéseire és élményeire. A program által ajánlott tevékenységek közvetett módon hozzájárulnak az önművelés igényének, illetve az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához is.

b) Kapcsolódás más kompetenciaalapú programcsomagokhoz

A program illeszkedik a **Meseládkó** nevű taneszközre épülő fejlesztő programhoz, amely a Varázsláda köré szervezett bábjátékos képességfejlesztő program óvodai megfelelője. Természetesen nem feltétel, hogy a gyerekek ilyen előzményekkel rendelkezzenek, de ha korábban már részt vettek hasonló tevékenységben, valószínűleg könnyebben vonhatók be a közös játékba, és magasabb szintről indulhat el képességeik iskolai fejlesztése.

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében 2004 és 2007 között létrejött iskolai programcsomagok közül különösen azokhoz illeszkedik jól ez a program, amelyek a **szövegértési és szövegalkotási** kompetencia, a **szociális, életviteli és környezeti kompetenciák** valamint az **életpálya-építési** kompetencia fejlesztését tűzték ki célul maguk elé. Azokban az intézményekben, ahol ezek a programok futnak, a bábos és drámajátékos foglalkozások különösen hatékonyak lehetnek, és hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a kompetenciafejlesztő programok kölcsönösen erősítsék egymást.

c) Kapcsolódás különféle szervezeti keretekhez

A program eredetileg tanórán kívüli keretben megvalósítható tanulói tevékenységek füzéréként jött létre. Elsősorban délutáni napközis foglalkozások, iskolaotthonos programok, szakkörök keretében megvalósítható programként ajánlották a fejlesztők.

A felhasználói tapasztalatok azonban rövid idő alatt igazolták, hogy az eddig elkészült modulok és a különféle segédletek – teljes terjedelmükben és részlegesen egyaránt – könnyen beilleszthetők a délelőtti tanulás rendjébe is.

Ugyanakkor helyet kaphatnak a képességfejlesztés általános iskolán kívüli tereiben is: a táborokban és az erdei iskolai programokban, az alapfokú művészeti iskolákban és nevelőotthonokban, vagy a gyerekkönyvtárakban, a művelődési házakban, a szabadidő központokban és a családsegítő központokban is.

3. Adaptáció és helyi tervezés

Mivel a program sokféle módon állítható a képességfejlesztés szolgálatába, minden intézményben érdemes elkészíteni annak helyi adaptációját – olyan módon elrendezve az egyes elemeket, hogy azok minél jobban illeszkedjenek az adott helyszín sajátosságaihoz és a tanulók szükségleteihez.

a) Az iskolai szintű adaptáció

A helyi adaptáció első szintje a báb- és drámajátékra épülő fejlesztő program intézményi befogadása, illetve hozzáillesztése az iskola pedagógiai programjához és helyi tantervéhez annak érdekében, hogy a megvalósítása következetesen részét képezze az iskolai munkának. Ennek során:

- célszerű megvizsgálni a **pedagógiai programot** abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a jelen kerettanterv céljai, illetve a kimenetként elvárt eredmények;
- érdemes elemezni a feltárt kapcsolódási pontokat és a **helyi tantervet** abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálnak a báb- és drámajátékon alapuló fejlesztő program számára, és ennek alapján az intézményi dokumentumokban is rögzíteni az ilyen típusú kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteit;
- fontos áttekinteni, hogy milyen **technikai** (helyiségek, audiovizuális eszközök stb.) és **személyi feltételek** (a munkára felkészült pedagógusok) állnak az iskolán belül a fejlesztő program rendelkezésére;
- fontos felmérni, hogy milyen kifejezett vagy látens fejlesztési elvárásokat támaszt a programmal szemben a **tanulók** életkori, érdeklődésbeli, nyelvi, szociális és kulturális **összetétele**;
- mindennek alapján körvonalazni lehet báb- és drámajátékra alapozott **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjait**, és le lehet írni azt a **mozgásteret**, amelyen belül érdemes gondolkodniuk azoknak a pedagógusoknak, akik az egyes tanulócsoportok tevékenységeit tervezik.

b) A tanulócsoportok szintjén megvalósuló adaptáció

A tanulócsoportokban folyó munkát irányító fejlesztési terveket **egy-egy tanévre** érdemes elkészíteni, a konkrét csoport ismeretében. Csak így lehetséges ugyanis, hogy a fejlesztés a tanulók aktuális helyzetéből, adottságaiból induljon ki, és hatásai valóban beépüljenek a gyerekek többségének személyiségébe. Ennek során:

- Először egy **helyzetelemzés** keretében érdemes meghatározni, hogy – a kerettantervi célok, illetve az elvárt eredmények szempontjait tekintve – melyek az adott tanulócsoport pillanatnyi jellemzői, esetleges problémái a fejlesztés egyes részterületein belül.
- A helyzetelemzésre alapozva lehet aztán meghatározni, hogy melyek az adott tanév **reálisan kitűzhető fejlesztési céljai** a csoport egésze, illetve azon belül szükség szerint az egyes tanulók számára.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** illesztve lehet a legjobban áttekinteni, hogy mely részcélok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel az adott tanulócsoport esetében. (Egyáltalán nem törvényszerű, hogy a kialakuló rendszer egyetlen tantárgyhoz és/vagy egyetlen pedagógushoz kapcsolódjon.)

- A mátrix segítségével kirajzoló pontokra alapozva lehet felvázolni a tanulócsoporthat éves fejlesztési tervének vázlatát. Ennek a vázlatnak az összeállításába – életkoruknak megfelelő formában – bevonhatók az érintett tanulók is. A közös tervezés ugyanis nem csupán motiváltságot növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy fokozatosan kialakuljon bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot érdemes annak a pedagógusnak elkészíteni, aki helyzeténél fogva a leginkább felelős az adott csoportért (a kicsik esetében ez általában az osztálytanító, 5-6. évfolyamon pedig az osztályfőnök, de természetesen lehet más is). Ezt követően azonban célszerű megkeresnie mindazon kollégákat, akik foglalkoznak az adott tanulócsoporthat. A **pedagógusok együttműködése**, összehangolt munkája ugyanis nagymértékben növeli minden iskolai képességfejlesztés hatékonyságát.
- A tanév fejlesztési tervét az érintett kollégáknak **közösen célszerű véglegesíteniük**. Ennek során meg kell határozniuk, hogy milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat és/vagy eszközöket fognak felhasználni, és ezek az alkalmak a tanév mely időszakaira esnek majd. Célszerű egyeztetniük azt is, hogy milyen módon fogják kicserélni egymással a fejlesztéssel kapcsolatos tapasztalatokat és gondolataikat, hogyan segítik majd egymás munkáját, és hogyan értékelik a közösen elért eredményeket.
- Ha a munkacsoport, vagy egy-egy kolléga vállalkozik rá, hogy helyileg kidolgozandó, az ajánlottaktól eltérő tematikájú **új modulokkal**, vagy **új eszközökkel** gazdagítja a program központilag létrehozott készletét, azok tartalmát is ebben a fázisban érdemes körvonalazni – rögzítve, hogy ki milyen módon tud majd hozzájárulni a fejlesztéshez.

c) Az adaptáció mikro szintje

A munka folyamán – konkrét körülmények függvényében – mindig szükség lehet arra is, hogy a játékot irányító pedagógus közvetlenül és érzékenyen tudjon reagálni a tanulócsoporthat belüli, előre nem látható aktuális viszonyokra, konfliktusokra vagy egyéni problémákra.

Ez a tervezés mikro szintje, amelynek során foglalkozásról foglalkozásra kell kiválasztania a rendelkezésére álló eszköztárból (játékgyűjtemények, szöveggyűjtemények, hangtárak) azokat az elemeket, amelyek az adott pillanatban a leginkább alkalmasnak látszanak a fejlesztési tervben rögzített, kívánt hatások elérésére.

d) Együttműködés más intézményekkel

A helyi adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézmény** számára is közösnek tekinthetők, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak.

Ez esetben érdemes együtt körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi kapcsolódásokat vagy tevékenység típusokat. Ezzel összefüggésben törekedni lehet –a térség minden intézményben azonos módon használható – modulokat és/vagy eszközöket kifejlesztésére, de a fejlesztéshez kapcsolódó olyan helyi rendezvények szervezésére is, amelyekhez kapcsolódhatnak a helyi tanulócsoportok.

4. Helyzetelemzés

A tanulócsoportok fejlesztési tervének elkészítését megelőző helyzetelemzés számos különböző forrásra támaszkodhat – attól függően, hogy az iskolán belül milyen területre helyeződik a báb- és drámajátékos tevékenységgel támogatott kompetenciafejlesztés helyi programjának súlypontja.

Ilyen források lehetnek egyrészt a különböző központi kompetenciamérések során kapott eredmények. Ezek értékeinek elemzése mindig jó kiindulópontja lehet a helyi fejlesztési feladatok megfogalmazásának, hiszen lehetőségek kínálnak a helyi szintek és az országos átlagok összevetésére.

Ugyanakkor azonban – bemért és széles körben jónak bizonyult eszközök felhasználásával – az iskolák maguk is készíthetnek olyan felméréseket, amelyek révén tényeket tudnak meg tanítványaik, illetve tanulócsoportjaik képességbeli fejlettségéről bizonyos részterületeken. A megfelelő eszközök kiválasztásában hasznos segítséget nyújthatnak a különböző pedagógiai intézetek és a témában érintett szakmai szervezetek.

5. Tanulási környezet

A báb- és drámajátékos foglalkozások tartásához olyan térre van szükség, ahol a program egyik fő **eszköze**, a Varázsláda állandó jelleggel elhelyezhető, s a gyerekeknek elég nagy, szabadon felhasználható üres **tér** áll a rendelkezésükre a mozgásos játékokhoz. Szerencsés azonban, ha a manuális munkákhoz mozgatható asztalok és székek is rendelkezésre állnak. Jó, ha a teremben van olyan falfelület, ahová hosszabbidőre felerősíthetők a gyerekek munkái. A barkácsoláshoz szükség lehet ollóra, tűzőgépre és lyukasztóra, az árnyjátékhoz pedig erős fényű lámpára.

Jól szolgálhatja a célok megvalósulását és a közös játék hangulatának megteremtését, ha folyamatosan rendelkezésre állnak különféle audiovizuális eszközök (CD és DVD lejátszó, írásvetítő) vagy aktív tábla.

Előnyt jelent, ha a programban részt vevő **pedagógus** rendelkezik drámapedagógusi képzettséggel, de ez nem feltétel. Ez esetben azonban hasznos, ha az érintett pedagógus elvégzi a programhoz tar-

tozó akkreditált továbbképzést, amelynek segítségével fel tud készülni a feladatra. Ami azonban nélkülözhetetlen, az

- a téma iránti nyitottság,
- a differenciálás és a kooperatív tanulási technikák eszköztárának alapvető ismerete,
- az indirekt és a fejlesztő értékelés eszközeinek ismerete,
- a tolerancia és a gyerekekkel való partneri együttműködés,
- az együtt játszás, a hitelesség és a háttérben maradás képessége

Amennyiben a **szülői** háttér együttműködő, erősítheti az iskolai képességfejlesztés hatásait, ha a gyerekek otthon, családi körben is olvasgatják a programhoz tartozó verseket és történeteket, s megbeszélik a foglalkozásokon történeteket. Komoly segítséget nyújthatnak a szülők a játékok keretében felhasználható anyagok, tárgyak, eszközök összegyűjtésében. S jó esetben kicsik és nagyok számára egyaránt öröm lehet, ha az év végi záró foglalkozáson a szülők együtt játszanak a gyermekeikkel.

6. Néhány módszertani alapelv

A program elemei – játékok, gyakorlatok, eszközök – más tanulási programok sajátos céljainak alárendelve, **kisegítő szerepben** is sokoldalúan képesek támogatni a kisiskoláskori képességfejlesztést, ezért a teljes készlet részlegesen is használható. A legerősebb hatás azonban attól várható, ha az egyes csoportok rendszeresen részt vehetnek olyan báb- és drámajátékos foglalkozáson, amikor az eszköztár nem kapcsolódik tantárgyi ismeretkörhöz, s így a foglalkozások **szabadon**, a pedagógusok és a gyerekek választásai alapján tölthetők meg tartalommal.

Jó keretet ad a játékkalkalmaknak az, hogy a foglalkozás mindig a Varázsláda **szertartásos** kinyitásával kezdődik, és a lezárásával fejeződik be. Ezt a szertartást, amellyel a hétköznapi iskolai tevékenységeken belül megteremtődik egy különleges hangulatú játékvilág, a csoport maga alakíthatja ki. Ugyancsak jó, ha a közösség maga határozza meg a foglalkozás ideje alatt követendő viselkedési és együttműködési **szabályokat**. Ez lehetővé teszi, hogy a pedagógusnak ne kelljen a szó hagyományos értelmében vett fegyelmezéssel megakasztani a játékot. Ilyen körülmények között általában jól működik a csoportok önszabályozó rendszere, s a gyerekek egymást figyelmeztetik a közösen hozott szabályok betartására.

A dramatikus foglalkozásokban mindig benne van a spontaneitás. Mivel fontos, hogy a **gyerekek aktívan**, alkotó módon vegyenek részt a folyamatban, és ötleteik beépüljenek abba, előzetesen igazából mindig csak a keretek rögzíthetők.

A gyerekek azonban sokfélék, és a pillanatnyi lelkiállapotuk is sokféle lehet. Így előfordulhat, hogy egyesek jobban, míg mások éppen kevésbé vannak ráhangolva a közös játékra. Mivel a játék lényegéhez tartozik az önfeladtság, a foglalkozáson, illetve annak egyes gyakorlatain való **részvétel csak önkéntes** lehet. De a játékban betölthető szerepek sokfélék. Így van esély rá, hogy rugalmas irányítás mellett mindenki találhat közöttük olyat, amely megfelel alkatának vagy pillanatnyi lelkiállapotának.

A **pedagógus szerepe** ebben a tevékenységben sokszor különbözik a hagyományostól. Általában ő indítja a játékot, de – a gyerekek kezdeményező készségének, alkotó kedvének teret engedve – gyakran a megfigyelő pozíciójába húzódik vissza. A legfontosabb feladata az, hogy lelki és technikai értelemben olyan közeget teremtsen, amelyben az átélt élmények fejlesztő hatásúak a gyerekek számára.

Ha a helyzet kívánja, együtt játszik a gyerekekkel. Ha elakad a játék, megoldási utakat ajánlva, továbbblendíti azt. Végül pedig ő az, aki irányítja a játék során szerzett tapasztalatok rendszerezését és összefoglalását. Bármelyik szerepkörben is van azonban, a legfontosabb az, hogy elfogadó attitűddel forduljon a gyerekek felé, s tetteiben és szavaiban egyaránt hiteles legyen.

A foglalkozásokon kitüntetett szerepet kapnak a hagyományos és a kooperatív **csoporthatás** építő tanulószervezési eljárások, amelyek megteremtik a gyerekekben az egymásra uraltság érzését, elősegítik, hogy a közös munkában mindenki hasznosnak érezhesse magát, és kialakítják bennük a színpadi játék során is nélkülözhetetlen együttműködési készség alapjait.

Ennek a fajta játéknak sokszor **mentálhigiénés** szerepe is van. Mindenfajta szerepjáték, de a báb különösen alkalmas arra, hogy a gyerekek a figura „mögé bújva” megfogalmazzák, kijátsszák magukból fájdalmaikat vagy feszültségeiket, s ezután könnyebben oldják meg a különböző problémáikat. Ez a pedagógustól és a tanulótársaktól is kellő érzékenységet és empátiát kíván.

A csoportnak általában jó, ha az év munkája **záró előadással** fejeződik be, amelynek azonban egyáltalán nem kell érett színpadi előadásnak lennie, sőt. Az a jó, ha ez is elsősorban játék, csak kicsit másféle. Közös játék a szülőkkel, a nézőkkel, akik ekkor bepillantást nyerhetnek az éves munkába. Olyan közös játék, amelynek során még egyszer meglevénedhetnek a tanév legkedvesebb pillanatai, mielőtt a nyári szünetre bezárul a Varázsláda. Ugyanekkor kerülhet sor az év közben született alkotásokból rendezett kiállítás megnyitására is.

7. Az értékelés alapelvei

A program jellegéből adódik, hogy ebben az esetben nem képzelhető el a tanulók teljesítményének osztályzatokkal való értékelése.

Az azonban fontos, hogy a gyerekek a foglalkozások keretében reflektáljanak saját maguk és egymás teljesítményére, s a pedagógus is adjon visszajelzést nekik a fejlődésükről. Ennek formái nagyon változatosak lehetnek – az értékelési mozzanatot tartalmazó dramatikus játékoktól az érzelmet kifejező ábrák vagy saját készítésű oklevelek átadásán keresztül a személyre szabott szóbeli értékelésig. Ha erre megvannak a technikai feltételek, bevonható az értékelési folyamatba a videokamera is, amely fontos szerepet játszhat a reális tanuló énkép kialakításában.

Az adott évben kitűzött fejlesztési célokkal összhangban, részterületenkénti bontásban készülhet tanulók számára írásos szöveges értékelés is, amely a gyerekeken kívül a szülők számára is fontos visszajelzést adhat a gyerekek fejlődéséről. Az értékelés összegzéseként a záró előadások keretében minden tanuló kaphat egy személyes hangú oklevelet, amely az évnek azokat a pillanatait idézi fel, amelyek valami miatt kitüntetett jelentőséggel bírnak a számára.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. Célok

A báb- és drámajáték alkalmazására épülő, alapfokú kompetenciafejlesztő program legfontosabb célkitűzései a következők:

- Az óvodás korból hozott **játékosság**, a játékra való hajlandóság, játékbátorság és improvizációs készség megőrzése, és továbbfejlesztése.
- Testi, lelki és szellemi **élmények** nyújtása és a befogadás érzékenységének fejlesztése – különféle találkozások és tevékenységek lehetőségének megteremtése révén. A világra való nyitottság, a **kíváncsiság** és a tanulási kedv fenntartása.
- A **személyes tapasztalatok** alkalmazásának és az **egyéni adottságok** sokoldalú felhasználásának elősegítése aktív részvételt igénylő közösségi tanulási helyzetek megteremtésével. A tanulói **fantázia** és **kreativitás** fejlesztése.
- Az **önismeret**, a **reális önértékelés**, az **önbizalom** és a **belső fegyelem** fejlesztése – különböző szerepek kipróbálása és a sokféle visszajelzéssel való szembesülés révén.
- A tanulást segítő **alapkészségek** fejlesztése, amelyek közül a legfontosabbak a következők: érzékelés, memória, mozgáskoordináció, téri tájékozódás, beszédkészség, ritmusérzék, koncentráció, megosztott figyelem, időérzék.
- A verbális és nonverbális **kommunikációs készségek** fejlesztése – különféle kommunikációs helyzetek, csatornák, szándékok és üzenetek elemzése, illetve játékokban való változatos megjelenítése révén. A verbális kommunikációs (szókincs, stílus, tempó, hangerő, hangsúly) és a metakommunikáció (szemkontaktus, arcjáték, gesztusok) alapvető eszközeinek megismertetése, és használatuk tudatosítása.
- A **szövegértési** képesség fejlesztése – hallott és olvasott, hétköznapi, irodalmi, publicisztikai és információközlő szövegek értelmezése, feldolgozása, és játékba illesztése révén. A tanulók nyelvi készségének bővítése tudatos szókincsfejlesztés és memoriterek elsajátíttatása révén. Erkölcsi és kulturális **értékek közvetítése**.
- A szóbeli és írásbeli **szövegalkotási** és **önkifejezési** képesség fejlesztése – közösségi beszédhelyzetekhez és játékkalkalmakhoz kapcsolódóan.
- Az alapvető **bábos és dramatikus kifejezési formák** megismertetése, a nyilvánosság előtti szereplés bátorítása és a színpadi viselkedés néhány elemének elsajátíttatása.
- Az **empátia** és az **együttműködési** készség fejlesztése, a társakhoz való alkalmazkodás, a kapcsolatépítés és a tolerancia képességének kialakítása – közös célért folyó alkotó tevékenységek keretében.

2. Fejlesztési részterületek és játékos tevékenységek

A programban kiegyensúlyozott módon, azonos súllyal jelenik meg a szövegértési és a szövegalkotási képesség, illetve a kettőt a gyakorlatban egyesítő kommunikációs képesség fejlesztése. E fejlesztő törekvések összességéhez a JÁTÉK adja a keretet – játék a szavakkal, játék a bábokkal, játék önmagunkkal és egymással a drámajátékokban.

A fejlesztési feladatok és a tevékenységek koncentrikusan építkezve, évről évre bővülő tartalommal és mélyülő formában, hasonló módon épülnek fel mind a hat évfolyamon. A fejlesztő program építő elemei a következők:

A) SZÓ / JÁTÉK

Hallott szöveg megértése

- fonéma és beszédhallást fejlesztő játékok, gyakorlatok,
- memoriterek – rímes, ritmikus szövegek: mondókák, dalos játékok, csujjogatók, versek hallgatása, felidézése,
- mesék hallgatása, felidézését segítő feladatok,
- játékos gyakorlatok hangokkal, szótagokkal, szavakkal,
- a beszédritmus felismerését, megtapasztalását fejlesztő gyakorlatok,
- párbeszédre épülő gyakorlatok,
- irodalmi szövegek feldolgozását segítő gyakorlatok,
- hétköznapi szövegek feldolgozását segítő játékos gyakorlatok,
- hallott információközlő és dokumentumjellegű szövegek feldolgozását segítő gyakorlatok,
- egyéb szövegtípusok (viccek, szócikkek, tréfás történetek, stb.) feldolgozását segítő gyakorlatok,
- halandzsa nyelvek megértését, kitalálását segítő játékok,
- a hallottak megértésének bizonyítása változatos tevékenységekkel (pl. a történet folytatása, szövegtranszformáció, előzmények és következmények kitalálása, stb.).

Írott szöveg megértése

- vizuális észlelést segítő gyakorlatok,
- különböző szövegtípusok felismerése, csoportosítása, értő alkalmazása,
- különböző forrásokból származó szövegek gyűjtése, csoportosítása,
- párbeszédű szövegek jellemzőinek meghatározása,
- párbeszédre épülő írásbeli gyakorlatok,
- fogalmak kiemelése irodalmi szövegből, jelentésük megfejtése,

- információk kiemelése különböző típusú szövegekből, s azok csoportosítása,
- játékok rímmel, ritmussal,
- rejtvények megfejtése,
- képversek elemzése,
- értelmező szövegolvasás, lényegkiemelés, egyszerűsítés, tömörítés, a szövegek szituációhoz alakítása
- versek jelentésrétegeinek felfedezése.
- az olvasott szövegek mögötteseinek, a szereplők szándékának megértése.

Szóbeli szövegek alkotása

- spontán páros és kiscsoportos improvizációk szöveggel, szöveg nélkül,
- mozgást, szöveget összekapcsoló játékok,
- pontos beszédet, kiejtést, szóformálást, hanglejtést segítő játékok,
- szókincsbővítést segítő játékok, gyakorlatok,
- párbeszédre készítő játékok,
- elbeszélésre, mesélésre készítő játékok,
- történetfelidézését elindító gyakorlatok,
- történetalkotást segítő gyakorlatok képek segítségével,
- történetalkotás a képmutogató táblákkal,
- gondolatok, vélemények megfogalmazását segítő gyakorlatok, viták,
- szituációs játékok,
- szöveges improvizációk adott helyzetben,
- szöveges improvizációk adott szereplőkkel,
- játékok a szereplők által kitalált kommunikációs formában (titkos jelrendszerek, nyelvek),
- a szóbeli szövegalkotást kísérő nonverbális eszközök (tekintet, mimika, gesztusok, testtartás, térközsabályozás) megismerése és használatuk tudatosítása.

Írásbeli szövegek alkotása

- saját szövegek alkotása, lejegyzése (elképzelt, vagy valós történetek, viccek, versek, stb. leírása)
- a közlési célnak megfelelő árnyalt (fogalmazást) szövegalkotást segítő gyakorlatok, alkalmazkodás az olvasó személyéhez,
- transzparenszek, (plakát, üdvözlét) készítését segítő gyakorlatok,
- reklámszövegek, hirdetések készítését előkészítő gyakorlatok a különféle nyelvi struktúrák és szókincs felhasználásával,
- hírmondatok, újságcikkek írása
- különböző típusú rövid szövegek (levél, útmutató, újsághír, sms stb.) készítését segítő gyakorlatok, helyzetteremtés,
- szójátékok, humoros szövegek alkotását segítő játékok,

- képrejtvények kitalálása, megfejtése,
- a szereplők által kitalált vizuálisan megjelenített kommunikációs jelrendszerekkel való játékok.
- kreatív, produktív nyelvhasználat a szövegalkotás során
- a nyelvhasználati módok (helyes ejtés, helyesírás, nyelvtan, szövegértés, szövegalkotás...) komplex fejlesztése.

B) BÁB / JÁTÉK

Egyéni, kiscsoportos vagy egész csoportos feladatok, játékok, gyakorlatok:

Bábkészítés

- bábkészítés különböző anyagokból (termés, papír, textil stb.),
- különböző technikájú egyszerű, rögtönzött bábok készítése (papír marionett, termésbáb, árny-figura, tárgyakból, eszközökből összeállított figura stb.)

Jelmezkészítés

- rögtönzött jelmez készítése, különböző anyagokból (textil, papír, egyéb),
- maszkok készítése papírból.

Díszletkészítés

- díszletkészítés különböző anyagokból (papír, textil stb.),
- téralkotás, térszervezés különböző tárgyakkal (padok, székek, paravánok, függönyök és anyagok).

Animációs játékok

- tárgyjátékok,
- játékok kezekkel,
- játékok anyagokkal,
- játékok fénnel, árnyékokkal,
- dramatikus játékok animációval.

Bábos játékok

- közösségépítő gyakorlatok bábokkal,
- mozgáskoordinációt fejlesztő gyakorlatok bábokkal,
- arányérzék kialakulását segítő gyakorlatok bábokkal,
- térérzékelést, térhasználatot fejlesztő gyakorlatok,

- játékok árnyakkal, árnyfigurákkal,
- párbeszédés játékok, gyakorlatok bábokkal,
- különböző technikájú bábok mozgásának elsajátítását segítő gyakorlatok, játékok,
- bábuval való jellemalkotást segítő gyakorlatok,
- a bábu kifejező mozgásának elsajátítását segítő gyakorlatok,
- beszédgyakorlatok bábbal,
- bábos teremjáték,
- paravánhasználatot segítő gyakorlatok,
- mimetikus játékok bábbal,
- dramatikus játékok bábokkal.

C) DRÁMA / JÁTÉK

Egyéni, kiscsoportos és egész csoportos játékok, gyakorlatok:

Dramatikus fejlesztő játékok

- bemelegítő gyakorlatok, játékok,
- mozgásos gyakorlatok, játékok,
- relaxációs gyakorlatok, játékok,
- az érzékszervi finomítás gyakorlatai, játékaik,
- koncentrációs gyakorlatok, játékok,
- a memóriát fejlesztő gyakorlatok, játékok,
- mozgáskoordinációs gyakorlatok, játékok,
- térérzékelés segítő gyakorlatok, játékok,
- térközszabályozást segítő gyakorlatok, játékok,
- a térhasználatot segítő gyakorlatok, játékok,
- beszéd-, és légző gyakorlatok,
- ritmusérzéklet fejlesztő gyakorlatok,
- kapcsolatteremtő gyakorlatok, játékok,
- bizalomjátékok,
- kreativitást fejlesztő gyakorlatok, játékok,
- kommunikációs gyakorlatok, játékok (verbális és nem verbális),
- az énkép/önkép kialakulását segítő gyakorlatok, játékok,
- az önismeretet fejlesztő gyakorlatok, játékok,
- csoportépítő gyakorlatok és játékok,
- az együttműködést segítő gyakorlatok, játékok.

A szerepjátékot segítő játékok/ tevékenységek

- utánzó játékok,
- mimetikus játékok, gyakorlatok, eszközzel és eszköz nélkül,
- dramatikus tevékenységek adott témában,
- dramatikus tevékenységek adott helyzetben,
- dramatikus tevékenységek adott helyszínen,
- szituációs játékok adott és/vagy a szereplők által választott történet alapján a tanítási dráma munkaformáinak alkalmazásával,
- a közös élmények feldolgozását segítő elemzési gyakorlatok, megbeszélések, viták.

3. Várható eredmények

a) Az egyes tanulók szintjén

A fejlesztési folyamat végére – az életkoruknak megfelelő közegben mozogva, és annak megfelelő szinten – a tanulók

- Könnyen **bevonhatók** közös célért folyó közösségi tevékenységekbe. Tudásukat és képességeiket mozgósítva vesznek részt abban.
- Rendelkeznek a másokkal való sikeres **együttműködéshez** szükséges legfontosabb attitűdökkel és képességekkel.
- A körülöttük lévő világ jelenségeit kíváncsisággal, előítéletek nélkül és érzékenyen **fogadják be**, s képesek annak információit, értékeit beépíteni saját gondolkodásukba.
- Örömet jelent számukra az **alkotás**, és belső készletet éreznek arra, hogy alkotó módon viszonuljanak a világhoz.
- **Reális énképpel** rendelkeznek, megvan az **önbizalmuk** a kísérletező – felfedező jellegű tanuláshoz, valamint a kapcsolatok kezdeményezéséhez.
- Alkotó módon tudnak részt venni a közösségi **szabályok** kialakításában, és belátásuk alapján képesek betartani az így született előírásokat.
- Képesek tartósan **koncentrálni** egy-egy feladatra. Tevékenységük összerendezett és az általánosan elvárható mértékben célirányos.
- Ki tudják emelni különféle típusú hallott vagy írott **szövegekből** a leglényegesebb információkat, átlátják legfontosabb belső összefüggéseit, és helyesen tudják értelmezni e szövegek fő üzeneteit. Meg tudják ragadni a szövegek stílusbeli sajátosságait.
- Viszonylag **fejlett belső látással**, amelynek révén megelevenednek képzeletükben az olvasott, illetve hallott történetek.

- **Élőszóban** tisztán, tagoltan és szabatosan fejezik ki gondolataikat. Szavakba tudják önteni érzéseiket és indulataikat. Képesek megtörtént események, hallott vagy olvasott történetek élvezetes elmesélésére. Beszédüket adekvát metakommunikációval kísérik.
- Szívesen **beszélgetnek**. Kíváncsiak mások gondolataira és érzéseire.
- Képesek arra, hogy az általuk tapasztalt vagy megértett jelenségekkel kapcsolatban kialakítsák és mások előtt is képviseljék saját **véleményüket**.
- Képes önmaguk és mások tetteit, illetve teljesítményét reálisan **értékelni**.
- **Konfliktushelyzetben** képesek a szituációk indulatmentes elemzésére, valamint arra, hogy indokolt esetben önkritikát gyakoroljanak.
- **Empátiával** tekintenek a körülöttük élő emberekre, különösen kortársaikra, ha azok nehézségekkel, problémákkal küszködnek, és lehetőségeikhez mérten megpróbálnak a segítségükre lenni.

b) A pedagógusok szintjén

- A korábbinál személyesebb és érzelemgazdagabb kötődés jön létre a pedagógusok és a tanulók között.
- Megerősödik az együttműködés a programban részt vevő pedagógusok között, és kialakul körükben egyfajta munkamódszer, amely lehetővé teszi, hogy egymás hatásait erősítve fejlesszék ugyanazon csoportok, illetve tanulók képességeit.

c) A szülők szintjén

- A gyerekek gyűjtőmunkáinak segítése és a játékokba való időnkénti bekapcsolódás révén a szülők olyasmiket tudhatnak meg gyermekeikről, amelyek elősegíthetik, hogy kapcsolatuk őszintébb és elmélyültebb legyen.

4. Időkeretek

A fent rögzített célok akkor érhetőek el, és az elvárt eredmények akkor születhetnek meg, ha a fejlesztő foglalkozásokra szánt idő az 1-6. évfolyamon eléri a tanévenkénti minimum 30 órát. A foglalkozások jellegéből adódik, hogy szerencsésebb egy-egy alkalomra dupla órát szánni, ami így minimálisan kéthetenként egy-egy alkalmat jelent.

A foglalkozások konkrét tartalma természetesen sokféle szempont szerint megtervezhető. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy jó, ha az éves munka elemei valamilyen tematikus keretbe illesz-

kednek. Az egyes alkalmak így organikusán bomolhatnak ki egymásból, illetve épülhetnek egymásra.

Sokszorosára növelhető a fejlesztő hatás abban az esetben, ha a bábos – dramatikus tevékenységre a minimálisnál nagyobb időkeretet tud szánni az iskola, s ha nem csupán egy foglalkozástípusban jelenik meg ez a munkaforma, hanem többféle órába, illetve tanórán kívüli tevékenységbe épül bele – a helyi lehetőségeknek megfelelő módon.

5. Eszközök¹

A fejlesztő programhoz 2008-ig a következő eszközök készültek el:

a) Varázsláda

Fából készült, erős kivitelű, viszonylag nagyméretű tárolóeszköz, kész kesztyűs és pálcás bábokkal, szabadon variálható elemekből álló, összerakható bábkészlettel, képmutogató játékkal, maszkos – jelmezes játékhöz való kellékekkel és egyéb kiegészítő eszközökkel. A láda néhány mozdulattal bábos paravánná és árnyszínpuddá alakítható.

b) Foglalkozástervek

Összesen 90 darab, egymással laza tematikus kapcsolatban álló modulokból felépülő tartalmi rendszer, amely mind a hat évfolyam számára 15 darab 2 x 45 perces részletesen kidolgozott foglalkozástervet ajánl.

E tervek teljes terjedelmükben vagy részlegesen is felhasználhatók. S egyúttal mintaként szolgálhatnak hasonló jellegű, saját tervek kidolgozásához is.

c) Szöveggyűjtemények

Mind a hat évfolyam számára egy-egy vers- és mesetár, amelynek tartalmi felépítése a foglalkozástervek évfolyamonkénti tematikáját követi. Anyaguk gerincét a kortárs magyar és a külföldi gyermekirodalom legjava alkotja. Ezt egészíti néhány klasszikus irodalmi, és számos népköltészeti alkotás. A köteteket a pedagógusok és a gyerekek egyaránt használhatják.

¹ Az egyes eszközök részletes bemutatását a kerettanterv melléklete tartalmazza.

d) Játékok tára

Dráma- és bábjátékgyűjtemény, amely egy kötetbe gyűjti a 90 foglalkozástervben szereplő játékokat, a drámapedagógiában használt kategóriák és készségfejlesztési területek szerint rendszerezve azokat. A játékleírások mellett megtalálható az életkorra való utalás is, és az alapeírás mellett sok esetben variánsok is találhatóak. A gyűjteményt fogalomtár egészíti ki.

e) Hangtár

A program számára összeállított hanganyagot összesen 4 CD-ROM tartalmazza. Ezek közül három klasszikus és modern zenei részletekből, egy pedig zajokból és hangeffektusokból épül fel.

f) Módszertani kézikönyv

A kézikönyv tartalmazza a Fügöny mögött varázsláda című programcsomag koncepcióját és programtervét. Gyakorló pedagógusok osztják meg benne a gondolataikat az olvasókkal a báb- és drámajátékban rejlő nevelési lehetőségekről, a pedagógusnak a folyamatban játszott szerepéről, a kívánatos és az elkerülendő megoldásokról, valamint az értékelés szempontjairól és lehetőségeiről. Az összeállítást bibliográfia és olyan rajzos vázlatok egészítik ki, amelyek segítséget adnak a maszkok, jelmezek és bábfigurák helyi tervezéséhez.

g) Módszertani DVD

A különböző iskolákban rögzített filmekből összevágott DVD abból ad ízelítőt, hogyan használják a Varázsládát és a hozzá kapcsolódó eszközöket azokban az intézményekben, amelyek a fejlesztő munkához kapcsolódóan, elsőként próbálták ki az NFT keretében megszületett programcsomagot.

A program eszköztára a jövőben várhatóan továbbfejlődik majd, s gyarapításába bekapcsolódhat minden pedagógus, aki ilyen vagy olyan formában elkezd használni nevelőmunkájában a Varázsládát.

III. AZ ESZKÖZTÁR RÉSZLETES BEMUTATÁSA

1. Varázsláda

A Varázsláda fából készült, erős kivitelű, viszonylag nagyméretű (130 x 60 x 60 cm) tárolóeszköz, amely bábos paravánná és árnyszínpaddá alakítható. A láda, a benne található bábkészlettel együtt zsűrizett iparművészeti termék, amely kisiskolások számára készült.

Tartalma: 5 db paravánrúd, 1 db paraván anyag, 1 doboz paraván kampó (9db/doboz), 1 db 10 m-es hullámpapír tekerecs, 2 db varázsdoboz – bábokkal és kellékekkel

A dobozokban található kész bábok:

- 20 db kesztyűs báb (király, királyné, királyfi, királylány, bolond, szegény ember, szegény aszszony, szegény leány, szegénylegény, katona, róka, medve, farkas, kutya, macska, egér, nyúl, bárány, szamár, bagoly)
- 6 db botos és pálcás báb (varázsló, tündér, boszorkány, hétfejű sárkány, kakas, tyúk)

A kreatívan használható, szabadon összeállítható kesztyűs bábkészlet elemei:

- 15 db bábfej, 15 db kesztyű, 15 db ruha
- 3 x 5 db fül pár, 3 x 5 db szem pár, 3 x 5 db különböző hangulatot megidéző száj,
- 10 db haj, 1db korona, 1pár szarv, 1db sörény
- 5 db sapka, 5 db kendő

Segédletek a maszkos, jelmezes játékhoz:

- 1 db fát ábrázoló maszk
- 2 db maszk sablon
- 1 db orr sablon
- 5 db 200x150 cm-es textilanyag
- 15 db 50x50 cm-es kendő

A kreatívan felhasználható, öntapadós képkirakó készlet elemei:

- 6 db színes alaptábla
- 2 db tábla sok-sok kis formával, amelyekből tetszés szerinti képek állíthatók össze

2. Foglalkozástervek

A program keretében felhasználható 90 darab két tanórás modul az alábbi tematikus keretbe illeszkedik.

Évfolyam	Témakör	Résztémák
1.	VÁR	Vándorlás az óvodából az iskolába. Vándorlás a mesékben. Várepítés. Élet a várban. A vár lakói: lovagok, várurak és szolgák. A palota. A piactér. Hagyományok és ünnepek. Vendégek a várban I: Diákok, művészek, mutatványosok. Vendégek a várban II: Kereskedők, menedéket keresők. Műhelyek és mesterségek. Bajban a vár! Ismeretlen kór fenyeget. Útra kelünk – új helyekre készülünk. Záró előadás I.
2.	ERDŐ	Bolyongás az erdőben. Növények. Állatok. Ércek, fémek, ásványok. Barlang, tűz, víz. Titkok, kincsek. Képzelt lények. Sárkány. Félelem. Mesebeli motívumok. Elemek harca. Tisztás. Erdőünnep. Térkép – jelek és útelágazások. Új tájakra készülünk. Záró előadás II.
3.	MEZŐK, RÉTEK	Vándorlás a pusztákon. Sátorverés. Élet a táborban, élet a sátorban. Élelemszerzés. Vadászat. Rítusok. Ehető és gyógyító növények. Varázslat és bájitalok. Ellenséges támadás. Haditerv. Csata. Békekötés és ünnepség. Újra útra kelünk, költözünk. Záró előadás III.
4.	VÁROS	Vándorlás a városba. Tanyák, falvak, települések. Hol fekszik a város? Az Óváros és lakói. Városok legendái. A nagyváros és lakói. Hálózatok: víz, villany, gáz, telefon, internet. Közlekedés. Intézmények és ügyintézés. Üzletek, vásárlás, reklámok. Tömeg és magány. Tervek és új utak. Záró előadás IV.
5.	TENGERI UTAZÁS	Tengeren a Föld körül. Idő és távolság. Kapcsolattartás: mobil és chat. Járművek I: repülő és varázsszönyeg. Járművek II: Hajó és tengeralattjáró. Lakatlan sziget. Ősi világok – új világok. Ázsia. Afrika. Ausztrália. Amerika. Antarktisz. A világ vége? – utazás a végtelenbe. Záró előadás V.
6.	ÚRBÁZIS	Utazás az űrbe – keresztül a Föld légkörén. Az űrhajó. A csillagok között. Tájékozódás – tér, idő, távolság. A Nap és a Hold – égitesetek és jelképek. Az ismeretlen bolygók. Veszélyek. Leszállás az

		ismeretlen bolygóra. Találkozás az űrlényekkel. Kapcsolatfelvétel. Kapcsolattartás az otthon maradottakkal. Vágy, szerelem, honvágy. Visszatérés a Földre, megérkezés. Záró előadás VI.
--	--	--

A gyerekek ebben az esetben egy szimbolikus vándorúton mennek végig. Különböző helyekre jutnak el, különféle emberekkel és lényekkel kerülnek kapcsolatba, s a változó körülmények újabb és újabb tevékenységre ösztönzik őket. A világok között vándorolva a legkülönfélébb mesei, művészi és hétköznapi élmények érik őket. Bejárt világuk egyre tágul – az óvodától a csillagokig, míg aztán végül visszatérnek a földre.

3. Szöveggyűjtemények

A programhoz tartozó szöveggyűjtemények az alábbi címek szerint rendszerezve kínálnak verseket és irodalmi szövegeket a gyerekek és a pedagógusok számára.

<p>Mesebeli várak (1. évfolyam)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Úton az óvodából az iskolába 2. A mesékbe vezető út 3. Erős vár 4. Élet a várban 5. A vár lakói – lovagok, apródok, várurak 6. Cifra palota 7. Vásár a téren 8. Ünnepek, szokások 9. Udvari zenészek 10. Művészek és bűvészek 11. Vándorok és kereskedők 12. Műhelyek és mesterek 13. Veszélyben a vár 14. Vándorúton 	<p>Kerek erdő (2. évfolyam)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Barangolás az erdőben 2. Fák között 3. Az erdő lakói 4. A föld kincsei 5. A barlang védelmében 6. Titokzatos rengeteg 7. Mesebeli lények 8. A sárkányok földjén 9. Legyőzzük a félelmet 10. Varázsszerszámok 11. A természet erői 12. Holdfényes tisztás 13. Erdőünnep 14. Hétmérföldes léptek
<p>Mezőkőn, réteken (3. évfolyam)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vándorlás a pusztában 2. Épül a sátor 3. Táboreti élet 4. Élelem nyomában 	<p>Nyüzsgő város (4. évfolyam)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vándorúton a városba 2. Vidéki élet 3. Milyen is a város 4. Ódon falak közt

5. Vadásztarisznya 6. Halászháló 7. A föld ajándéka 8. Gyógyfüvek és bájitalok 9. Varázserő 10. Ellenséges támadás 11. Titkos haditerv 12. A harcmezőn 13. Békepipa 14. Szabad az út	5. Az óváros lakói 6. Legendák születése 7. Az idő titkai 8. A nagycáros lakói 9. Látható és láthatatlan labirintusok 10. Utazás a házak között 11. Közös épületeink 12. Fények, üzletek 13. Együtt és egyedül 14. Távoli tervek
Föld körüli utazás (5. évfolyam) 1. Tengerre szállás 2. Időn és téren át 3. Kapcsolatban maradni 4. Szelek szárnyán 5. Vizek hátán 6. Lakatlan sziget 7. Ősi világok, új világok 8. A távoli keleten 9. Lótuszvirág 10. Afrika földjén 11. A kenguruk birodalmában 12. A tengeren túl 13. Jégvilág 14. Véges – végtelen	Kalandozás a világűrben (6. évfolyam) 1. A Nap és a Hold 2. Föld körüli pályán 3. Űrhajózás 4. Tájékozódás a világba 5. A csillagok között 6. Égi jelképeink 7. Ismeretlen bolygó 8. Veszélyek között 9. Leszállás az ismeretlen bolygóra 10. Földönkívüliek 11. Kapcsolatok az űrben 12. Kapcsolattartás a földiekkel 13. Végtelen érzések 14. Hazatérés

4. Játékok tára

A játékgyűjtemény tartalmi felépítése:

I. DRÁMAJÁTÉKOK

1. Bemelegítő, mozgásos és relaxációs gyakorlatok, játékok (29 játék)
2. Az érzékszervi finomítás gyakorlatai, játécai (10 játék)
3. Koncentrációs gyakorlatok, játékok (31 játék)
4. Mozgáskoordinációs gyakorlatok, játékok (12 játék)
5. Térérzékelés, térközsabályozás és térhasználat gyakorlatai, játécai (5 játék)

6. Ritmus- és beszédgyakorlatok (11 játék)
7. Kapcsolatteremtő gyakorlatok, játékok (12 játék)
8. Bizalomjátékok (3 játék)
9. Kreativitást fejlesztő gyakorlatok, játékok (8 játék)
10. Kommunikációs gyakorlatok, játékok (verbális és nem verbális) (22 játék)
11. Ön- és csoportismereti gyakorlatok, játékok (8 játék)
12. Csoportépítő és kooperációs gyakorlatok, játékok (4 játék)

II. A KOMPLEX DRÁMAJÁTÉK ELŐKÉSZÍTÉSE

13. Mímes és utánzó játékok (5 játék)
14. Dramatikus játékok (3 játék leírása)

III. BÁB ÉS ANIMÁCIÓS JÁTÉKOK

15. Tárgyjátékok (10 játék)
16. Bábos játékok (16 játék)
17. Dramatikus játékok animációval (4 játék)

5. Hangtár

A program megvalósítását segítő 4 CD-ROM tartalma a következő:

a) Zenei összeállítás az 1-2. évfolyam számára

1.	Gryllus V.: A bohóc (<i>Gryllus Vilmos</i>)	2:23
2.	Kányádi S.- Gryllus D.: Három székláb (<i>Kaláka</i>)	2:05
3.	Weöres S.: Birka-iskola (<i>Halász Judit</i>)	0:17
4.	Oroszlánbögés (effekt)	0:18
5.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Bevezetés és az oroszlán királyi indulója	1:45
6.	Tamkó-Sirató K. - Gryllus D.: Tengerecki Pál (<i>Kaláka</i>)	2:20
7.	József A. - Tolcsvay L.: Altató (<i>Halász Judit</i>)	3:36
8.	Weöres S. - Palya B. - Gryllus S. - Bolya M.: Francia táncmester (<i>Palya Bea</i>)	2:00
9.	J. Moderne: Reneszánsz tánc (<i>Camerata Hungarica</i>)	3:43
10.	Cifra palota - népdal	0:21
11.	Egyszer egy királyfi (<i>Ghymes</i>)	4:26
12.	Devecseri G. - Bródy J.: Állatkerti útmutató (<i>Halász Judit</i>)	2:24
13.	Kakaskukorékolás (effekt)	0:12
14.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Kakasok és tyúkok	0:51
15.	Weöres S. - Sebő F.: Csimpilimpi (<i>Sebő együttes</i>)	1:43

16.	József A. - Kaláka: Betlehemi királyok (<i>Kaláka</i>)	2:30
17.	Móra F. - Radványi B.: A cinege cipője (<i>Kaláka</i>)	1:46
18.	F. Chopin: Desz-dúr keringő	1:44
19.	H. Purcell: Abdelazar - részlet	0:46
20.	Ránki Gy.: Pomádé király új ruhája - részlet	3:22
21.	R. Schumann: Vesszőparipán	0:35
22.	Mély kútba tekinték - népdal	0:20
23.	Hej, Dunáról fúj a szél - A karádi falu végén (<i>Kolompos</i>)	2:50
24.	Tehénbögés (effekt)	0:14
25.	Weöres S. - Vitai I.: Pengető - Weöres Sándor versei (Regélő - Olvadás - Bolygó Zápor - Kacsauosztató - Mi volnék - Furulya - Volt egy szép ládika - Csili-csali - Haragosi) (<i>Vallai Péter, Varga Rita, Vitai Ildikó, Márta István</i>)	5:22
26.	Kutyaugatás (effekt)	0:16
27.	Békakurattyolás (effekt)	0:13
28.	Hol jártál, báránycám - népdal	0:43
29.	P. Csajkovszkij: Virágkeringő	2:01
30.	Bagolyhuhogás (effekt)	0:12
31.	Bartók B.: Cipósütés	2:04
32.	E. Grieg: Vöglein	1:52
33.	G. Fauré: Pillangó - részlet	1:02
34.	L. C. d'Aquin: A kakukk	1:24
36.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Hosszúfülű személyiségek	0:46
37.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Az elefánt	1:17
38.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Kenguruk	0:47
39.	Tamkó Sirató K. - Gryllus V.: Pinty és ponty (<i>Kaláka</i>)	0:52
40.	Weöres S.- Sebő F.: Galagonya (<i>Sebő együttes</i>)	1:53
41.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Akvárium	2:05
42.	Fecske Cs. - Nagy Z.: Tündér (<i>Kolompos</i>)	3:06
43.	E. Grieg: Lírikus darabok - Törpék indulója	2:55
44.	Weöres S. - Radványi B.: Faiskola (<i>Kaláka</i>)	3:11
45.	C. Saint-Saëns: Az állatok farsangja -A hattyú	3:13
46.	Gryllus V.: Lassan jár a csigabiga (<i>Gryllus Vilmos</i>)	2:32
47.	Weöres S. - Bródy J.: Sehallselát Dömötör (<i>Halász Judit</i>)	1:33
48.	Romhányi J.: Interjú a farkassal (<i>Rudolf Péter</i>)	1:29
49.	Volt nekem egy kecském (<i>Ghymes</i>)	1:20

b) Zenei összeállítás a 3-4. évfolyam számára

1. J. Haydn: Visszhang két fuvolára – részlet	1:04
2. Megy a kocsi Valkóra (<i>Kolompos</i>)	3:03
3. F. Grofé: Grand Canyon - részlet	2:06
4. P. I. Csajkovszkij: Régi francia dal	1:01
5. Kodály Z.: Esti dal	2:55
6. Kodály Z.: Lencse, borsó, kása	0:32
7. C. M. v. Weber: A bűvös vadász - Vadászok kara	2:34
8. Palya B. – Gryllus S. – Bolya M.: Ahány rózsá, annyi szál (<i>Palya Bea</i>)	3:11
9. Gryllus V.: Somvirággal, kakukkfűvel (<i>Gryllus Vilmos</i>)	1:45
10. Kodály Z.: Egyedem, begyedem	1:24
11. C. Debussy: Hópelyhek tánca – részlet	1:52
12. P. Dukas: A bűvészinás	4:01
13. W. A. Mozart: A varázsfuvola - Mily szép ez...	1:47
14. C. M. v. Weber: A bűvös vadász – Varázsgolyók	3:49
15. A. Honegger: Pacific 321	1:18
16. Weöres S. – Sebő F.: Tekereg a szél (<i>Sebő együttes</i>)	2:24
17. P. I. Csajkovszkij: 1812. - Csata	2:24
18. A. Hacsaturján: Kardtánc	2:29
19. Kodály Z.: Hány János-szvit - Napoleon csatája	1:52
20. Kodály Z.: Hány János-szvit - Közjáték	1:37
21. Kodály Z.: A császári udvar bevonulása - részlet	1:04
22. P. I. Csajkovszkij: 1812. - részlet	2:31
23. H. Purcell: Arthur király - részlet	1:58
24. E. Elgar: Pomp & Circumstance (részlet)	1:25
25. Félöves tánc (<i>Tükrös együttes</i>)	2:32
26. G. Rossini: Tell Vilmos - Nyitány - részlet	3:13
27. Guta maga egy város (<i>Ghymes</i>)	1:52
28. Bákói hajdútáncok (<i>Musica historica</i>)	2:28
29. G. Rossini: A sevillai borbély – Figaro áriája	1:51
30. Bartók B.: Madárdal	1:37
31. Érdekes hangok a világból	4:57
32. Otea - Tahiti tradicionális tánczene - részlet	3:58

c) Zenei összeállítás az 5-6. évfolyam számára

1. C. Debussy: A tenger - II. tétel - részlet	1:53
2. Görög népzene	2:26
3. Mai indiai zene	2:25
4. P. Csajkovszkij: Karácsony - részlet	1:02
5. J. M. Jarre: Oxygen (<i>Jean Michel Jarre</i>)	2:14
6. F. Grofé: Grand Canyon - részlet	2:17
7. R. Wagner: A Walkür - Walkürök lovaglása	2:55
8. Lennon - McCartney: Yellow submarine (Sárga tengeralattjáró)(<i>Beatles</i>)	1:34
9. Bartók B.: Héjja, héjja, karahéjja	0:50
10. J. Rodrigo: Concierto de Aranjuez - részlet	3:14
11. Dzsingisz khán imája (<i>Hun-huur-tu együttes</i>)	1:35
12. Hindu szertartászene: védák (szent szövegek) kántálása	2:17
13. L. Bernstein: West Side Story - részlet	2:22
14. C. Debussy: A kis néger	1:40
15. Rameau A gáláns indiák	2:18
16. Dresch M.: Túl a vizen (<i>Dresch Quartett</i>)	1:13
17. Kailao. Tongai (polinéz) tradicionális harcizene (<i>Amadinda együttes</i>)	2:25
18. S. Barber: Adagio for Strings	4:23
19. G. Holst: Bolygók - Mars	2:29
20. R. Vaughan Williams: Greensleeves - részlet	1:39
21. L. van Beethoven: VI. („Pastoral”) szimfónia, 4. tétel: Vihar - részlet	4:32
22. B. Britten: Bevezetés a zenekar világába - Finálé	2:22
23. B. Smetana: Moldva	2:40
24. R. Wagner: Tannhäuser - részlet	1:52
25. W. A. Mozart: A varázsfuvola - Sarastro áriája	2:11
26. R. Strauss: Imígyen szóla Zarathustra - részlet	2:04
27. A. Hacsaturján: Kardtánc	2:34
28. L. Bernstein: West Side Story- részlet	2:12
29. Csillagdal (<i>Megasztárok</i>)	1:31
30. F. Mendelssohn: Szentivánéji álom - Tündérek indulója	1:27
31. Ébredés (<i>Palya Bea</i>)	0:42
32. Bartók B.: Levél az otthoniakhoz	2:11
33. M. Ravel: Bolero - részlet	2:58
34. W. A. Mozart: A varázsfuvola - Papagana és Papageno duettje	2:46
35. W. A. Mozart: Zenei tréfa (Falusi muzsikusok) - részlet	2:15
36. A. Corelli: Badinerie	1:22

d) A zörejeket tartalmazó CD-összeállítás hangzó elemei:

1. szél 1.	23. víz töltése kádba, pancsolás,	43. utca 3.
2. szél 2.	víz leengedése	44. utca 4.
3. szél mennydörgéssel	24. zuhany	45. autóduda 1
4. eső mennydörgéssel	25. WC	46. autóduda 2.
5. mennydörgés	26. hajszárító	47. biciklicsengő
6. sirály	27. kávéfőző	48. sétálóutca
7. hullámozás	28. kávédaráló	49. sziréna 1.
8. madarak	29. elektromos kenyérvágó kés	50. sziréna 2.
9. tűz	30. késélezés	51. sziréna 3.
10. ajtónyitás és –csukás	31. porszívó	52. harangozás
11. csengetések	32. turmixgép	53. kakaskukorékolás
12. kulcsörgés	33. villanyborotva	54. tyúk
13. kulcsörgés, ajtónyitás
és –csukás, kulcsörgés	34. mosógép és centrifuga	55. birka
14. óraketyegés-, csörgés	35. MÁV - szignál	56. kecske
15. óracörgés	36. BKV – szignál	57. tehén
16. sütés olajban	37. Family Frost – szignál	58. ló
17. telefoncsörgés	38. Tévémaci	59. kutya
18. pohártörés	39. Kossuth Rádió szünetjel	60. cica
19. üdítő nyitása, töltése	40. Petőfi Rádió szünetjel	61. szamár
20. vágódeszka	41. utca 1.	62. elefánt 1.
21. víz csöpögése	42. utca 2	63. elefánt 2.
22. fürdővíz engedése		64. madarak

5. Kézikönyv

A „Függöny mögött varázsláda” című program használatát segítő kézikönyv felépítése a következő:

- Ajánlás (Kocsis Rozi)
- Bevezető (Székely Andrea)
- Szakmai koncepció (Szentirmai László és Balázs Andrea)
- Programterv (Szentirmai László és Balázs Andrea)
- Gondolatok és tapasztalatok
 - Kovács Hedvig: A bábjátékról
 - Láng Rita: A pedagógus szerepe a drámajátékban

- Pollághné Rózsa Ildikó: Pedagógiai módszerek a báb- és drámajátékban
- Csekeiné Varga Zsuzsanna: Értékelési szempontok és lehetőségek
- Irodalomjegyzék
- Mellékletek
 - A Varázsláda kész bábjainak színes tervei
Pálcás bábok (varázsló, tündér, boszorkány, sárkány, kakas, tyúk)
Kesztyűs bábok (bohóc, király, királyné, szegénylegény, katona, nyúl, bárány, róka, farkas, medve, királyné, királyfi, szegényasszony, kutya, macska, egér, szamár bagoly,
 - Összeállítható kesztyűsbábok (rajzos vázlatok a kreatív bábkészlet használatához)
 - Példák a sablonok segítségével megrajzolható különféle maszkok készítéséhez
 - Vázlat a Varázsláda paravánná alakításához
 - Báb- jelmez- és díszletkészítési ötlettár – sík- és óriásbábok, valamint árnyfigurák készítése, árnyjáték kezekkel, újra húzható lépegető bábok, festett ujjbábok, fejdíszek, drapériák használata, hengerbábok, egyszerű marionett figurák, termésbábok, vár hullámpapírból
 - Kártyasorozat az értékeléshez
 - Kitoltható oklevél a záró foglalkozásokhoz

IV. SZAKIRODALMI AJÁNLÓ

- Add tovább! Drámajáték-gyűjtemény Szerkesztette: Előd Nóra Candy Kiadó, Veszprém
- A dráma tanítása Szerkesztette: Kaposi László, Kerekasztal, Gödöllő 1997
- Bábjátékos oktatás – teljes sorozata Népművelési Propaganda Iroda/Múzsák Kiadó, Budapest
- Bagdy Emőke- Telkes József: Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest 2002
- Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Gondolat Kiadó Budapest 1985
- De jó játék ez, gyerekek! Játékgyűjtemény 6-14 évesek számára. Tankönyvkiadó Budapest 1986
- Deresné Kónya Erzsébet – Deres Péter – Püspöki Péter – Püspökiné Papp Mónika – Szentirmai László: Önmagukat író történetek. Tanári kézikönyv. Bíbor Kiadó Miskolc 1991
- Dráma, játék, tanulás. Candy Kiadó Veszprém
- Drámajáték a NAT-ban Szerkesztette: Kulcsár Marianna Kecskeméti Drámapedagógiai Műhely 1997
- Drámapedagógiai olvasókönyv. Szerkesztette: Kaposi László Marczibányi Téri Művelődési
- Duró Győző – Nánay István: Dramaturgiai olvasókönyv. Marczibányi Téri Művelődési Központ Budapest 1993
- Eck Júlia: Drámajáték a középiskolai irodalomórán. Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Budapest 2000
- Előd Nóra: Drámajátékok 3. Másképp alapítvány 1997
- Fejlődéslélektan olvasókönyv, Szerkesztette: Bernáth László – Solymosi Katalin Tertia Kiadó, 1997
- Forgács József: A társas érintkezés pszichológiája. Gondolat-Kairosz 1997
- Gabnai Katalin: Drámajáték 10-14 éveseknek Színházaskönyv I. Nemzeti tankönyvkiadó Bp. 2005.
- Gabnai Katalin: Drámajátékok. Marczibányi Téri Művelődési Központ Budapest 1993
- Gavin Bolton: A tanítási dráma elmélete Marczibányi Téri Művelődési Központ Budapest 1993
- Gyerekszínházak Magyarországon szerkesztette: Sándor L. Iván Assitej Magyar Központ, Budapest 2006
- Hajas Zsuzsa: Kommunikációs gyakorlatok. Pedellus Tankönyvkiadó 2004
- Hernádi Sándor: Beszédművelés. Tankönyvkiadó Budapest 1977; vagy: Osiris Könyvkiadó Budapest 1999
- Hernádi Sándor: Szórakoztató szóra készítő. Móra Ferenc Könyvkiadó 1987

Játékkönyv Szerkesztette: Kaposi László Marczibányi Téri Művelődési Központ Kerekasztal Színházi Nevelési Központ Budapest 1993

Johnstona, Keith: Impro. Improvizáció és a színház. A Közművelődés Háza Tatabánya 1993

Kende B. Hanna: Gyermekpszichodráma. Osiris Kiadó Budapest 2003

Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában I-IV. Szerkesztette: Vastagh Zoltán JPTE, PTE 1996-2003

Kós Lajos: Kéz és mozgás. Bábjátékos oktatás. Népművelési Propaganda Iroda 1982

Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata. Szociometriai értelmezés. Osiris Kiadó Budapest 1996

Montágh Imre: Nyelvművesség. A beszéd művészete. Múzsák Közművelődési Kiadó Budapest 1989

Montágh Imre: Tiszta beszéd Népművelési Propaganda Iroda, Budapest 1976

Nánay István: A színpadi rendezésről Marczibányi Téri Művelődési Központ Magyar Drámapedagógiai Társaság Budapest 2004

Neelands, Jonathan: Dráma a tanulás szolgálatában. Marczibányi Téri Művelődési Központ Magyar Drámapedagógiai Társaság Budapest 1994

Polcz Alaine: Világjáték. Dinamikus játékdinamika és játékterápia. Pont Kiadó Budapest 1999

Spencer Kagan: Kooperatív tanulás. Önkönet 2001

Székely Andrea: Bábjáték. SuliNova Budapest 2006

Székely Andrea: Játékok bábokkal, játékok a Meseládikóval SuliNova Budapest 2007

Szentirmai László: Nevelés kézzel-bábbal. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest 1988

Szín-kör-játék. Szerkesztette: Debreczeni Tibor Múzsák 1984

Színművészet tagozat. Segédlet a főtárgyat, a kötelező tárgyakat és a színházismeretet tanítók számára. Szerkesztette: Kaposi László Magyar Drámapedagógiai Társaság Budapest 2003

Varga – Gönczi – Pintér: Önismereti játékok gyűjteménye. Pedellus Tankönyvkiadó 2004

Vinczéné Bíró Etelka: Én is tudok beszélni. Tankönyvkiadó Budapest 1992

Winkler Márta: Kinek kaloda, kinek fészek. Hunga-Print Kiadó és Nyomda Budapest 1993

www.drama.hu a magyar Drámapedagógiai Társaság honlapja

V. A PROGRAMCSOMAG KIDOLGOZÁSÁBAN RÉSZT VETTEK

Programcsomag fejlesztésének vezetője:

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Modulok írói:

Csekeiné Vagács Zsuzsanna, tanító

Farkas Szilvia, tanító, bábkészítő

Farkas Zsuzsanna, tanító, bábтанár

Kovács Hedvig, tanító, bábтанár

Láng Rita, tanító, drámatanár

Prácserné Kóbor Erika, magyar szakos tanár

Rózsa Ildikó, főiskolai drámatanár

Schmidt Magdolna, drámatanár, művelődés-
szervező

Sinkó István, rajztanár

Zurbó Péter, drámatanár

Szöveggyűjtemény:

Balázs Andrea, fordító, szerkesztő

Nagy Diána, képzőművész, illusztrátor

Zenegyűjtemény:

Bánki Vera, főiskolai zenetanár

Játékok tára:

Láng Rita, tanító, drámatanár

Rózsa Ildikó, főiskolai drámatanár

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Zurbó Péter, drámatanár

Módszertani DVD összeállítása:

Láng Rita, tanító, drámatanár

Rózsa Ildikó, főiskolai drámatanár

Schmidt Magdolna, drámatanár, művelődés-
szervező

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Zurbó Péter, drámatanár

Varázsláda tervezői:

Orosz Klaudia, díszlet- jelmez- és bábterve-
ző, egyetemi tanár

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Lektorok:

Mácsai János, zenetörténész

Móka János, főiskolai drámatanár

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Szűcs Katalin Ágnes, tanár, kritikus

Varga Katalin, főiskolai drámatanár

Programtanterv:

Balázs Andrea, fordító, szerkesztő

Szentirmai László, képzőművész, főiskolai
bábтанár

Székely Andrea, rendező, főiskolai bábтанár

Kerettanterv összeállítója:

Gönczöl Enikő, tanár, közoktatási szakértő

